

Nr 14

*Utlåtande i anledning av motioner om prövning av handikappads
önskan att erhålla fosterbarn.*

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 268 av fru Wallentheim m. fl. och II: 302 av fru Lewén-Eliasson och herr Andersson i Södertälje föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder syftande till att ute i kommunerna säkerställa en objektiv och allsidig prövning före beslut rörande handikappads ansökan att erhålla fosterbarn.

Motionärerna framhåller att det aldrig kan vara en medborgerlig rätt att erhålla fosterbarn eller adoptivbarn. Hänsyn till barnets bästa måste vara helt avgörande för myndigheternas handlande i dessa ärenden.

Då detta fastslagits bör enligt motionärerna en annan princip i praxis vara lika entydigt gällande, nämligen att alla sökande till fosterbarn (eller adoptivbarn) skall bedömas uteslutande utifrån vederbörandes förutsättningar att ge barnet tillfredsställande vård och kärleksfull omsorg. Detta senare är när det gäller handikappade sökande icke alltid fallet.

I fosterbarnskungörelsen av den 28 oktober 1960 7 § tredje stycket sägs: »Särskild uppmärksamhet bör vid utredningen ägnas frågan huruvida sökande eller annan i hemmet boende lider av sjukdom som kan komma att menligt inverka på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa.»

Som förtydligande till detta stadgas i socialstyrelsens »Råd och anvisningar» förbud att placera fosterbarn i hem där sökande eller någon annan i hemmet lider av smittsam eller själslig sjukdom eller sjukdom i allvarligt progressivt skede. Det sägs vidare att kontaktbesvärande lyten såsom syn- och hörselnedsättningar och nedsatt rörelseförmåga som innebär skötsel-svårigheter skall beaktas.

Av det anförda framgår, menar motionärerna, att handikappade personer inte uteslutes från möjligheten att erhålla fosterbarn. Socialstyrelsen ger klart besked om att handikappad person, som bedömes själv eller med hjälp av annan kunna ge barnet tillfredsställande vård, skall behandlas som likvärdig med annan sökande. Detta synsätt slår inte igenom i praktiken. Barnavårdsnämnderna tolkar de anförda formuleringarna olika. Fördomarna är ofta stora liksom okunnigheten. Det kan inte uteslutas att utredare och barnavårdsnämnder, i tron att därmed tillgodose barnets intressen, tillmäter ett stationärt handikapp en större negativ betydelse i sammanhanget än vad som kan vara sakligt betingat särskilt med hänsyn

till den service och de olika tekniska hjälpmedel som samhället numera kan ställa till förfogande.

Enligt motionärernas mening bör det åvila socialstyrelsen att bibringa barnavårdsnämnderna ökad insikt om samhällets alltfört pågående strävanden att normalisera de handikappades tillvaro, och barnavårdsnämnd bör åläggas att före avgörande av fosterbarnsansökan från handikappad infordra expertutlåtande rörande handikappets betydelse från funktionell synpunkt.

Beträffande motiveringen i övrigt torde få hänvisas till motionen I: 268.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen och statens handikappråd.

Socialstyrelsen framhåller i sitt yttrande bl. a. att de barn som numera placeras i fosterhem i huvudsak tillhör två kategorier. Den första kategorin består av barn som på grund av social missanpassning, psykiska störningar av olika slag eller fysiska handikapp inte kan vårdas av sina föräldrar. Dessa barns vård ställer stora krav på fosterföräldrarna. Den andra huvudkategorin fosterbarn består av barn, som under en kortare tid placeras i fosterhem i avvaktan på att vårdnadshavaren skall klara upp en situation, som för tillfället hindrar vederbörande att själv ha hand om barnet.

I fråga om adoption säger socialstyrelsens psykolog Kurt Gordan i skriften *Adoption*, utgiven av Allmänna Barnhuset år 1969: »Inför diskussionen om de blivande adoptivföräldrarnas fysiska och psykiska hälsotillstånd finns det anledning att ännu en gång understryka, att socialarbetaren har att bedöma adoptivhemmets lämplighet med utgångspunkt från barnets intressen. Hur mänskligt det än är att vilja hjälpa klienter med deras problem, får förmedlingen av ett adoptivbarn aldrig ske i syfte att bota de vuxnas lidanden. Barnet får icke betraktas som ett medel.»

Vidare anförs i socialstyrelsens yttrande.

Det bör understrykas, att begreppet handikapp inte är entydigt. Vid prövningen av handikappads ansökan om fosterbarn — eventuellt med sikte på framtida adoption — har barnavårdsnämnden att göra en helhetsbedömning av sökanden. Härvid skall såväl medicinska som sociala och psykologiska faktorer beaktas. Handikappet kan vara relativt lindrigt och väl kompenserat genom tekniska hjälpmedel eller på annat sätt. Föreligger t. ex. det förhållandet att en handikappad önskar ta hand om ett släktingbarn, kan en känslöbindning redan finnas mellan barnet och sökanden, och hänsyn härtill måste tas vid bedömningen.

Motionärerna önskar, att skyldighet skall införas för barnavårdsnämnd att före avgörande av fosterbarnsansökan från handikappad inhämta »expertutlåtande». Vem som skulle utgöra expert i ett sådant fall anges inte i

motionen. Socialstyrelsen anser det tillräckligt med stadgandet i 7 § 3 st. fosterbarnskungörelsen att »särskild uppmärksamhet vid utredningen bör ägnas frågan, huruvida sökande eller annan i hemmet boende lider av sjukdom, som kan komma att menligt inverka på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa». I det förutnämnda häftet av Råd och anvisningar, nr 137, (sid. 21), har socialstyrelsen uttalat, att barnavårdsnämnden alltid i tveksamma fall bör begära att vederbörande företer läkarintyg, eventuellt intyg från psykiater. Sådant intyg anser styrelsen vara jämförbart med vad motionärerna kallar expertutlåtande.

Slutligen hänvisar socialstyrelsen till den utredning angående vissa frågor rörande vård av barn och ungdom i enskilda hem m.m. som Kungl. Maj:t tillsatte den 21.3.1969. Styrelsen anser det inte befogat att vidta några åtgärder på detta område förrän resultatet av ifrågavarande utredning föreligger.

Bl. a. under återopande av de ovan refererade synpunkterna avstyrker socialstyrelsen bifall till motionerna.

I yttrandet från *statens handikappråd* påpekas bl. a. att barnavårdsnämnden har att ta hänsyn till två faktorer vid prövning av tillståndsansökan om fosterbarn, nämligen det tilltänkta fosterhemmet och det tilltänkta fosterbarnet. Beträffande det tilltänkta fosterhemmet upplyser handikapprådet om att i socialstyrelsens Råd och anvisningar om fosterbarnsvård under rubriken »Hälsotillstånd» sägs att ett barn icke får placeras i ett fosterhem där det kan utsättas för smittosam sjukdom. Hälsotillståndet i fosterhem bör beaktas inte bara med hänsyn till smittosamma sjukdomar utan även med hänsyn till övriga sjukdomar och eventuella lyten. Inte minst viktigt är det psykiska hälsotillståndet i fosterhemmet och här är det ofta lämpligt, att vederbörande med läkarintyg styrker sina uppgifter rörande sitt hälsotillstånd. I tveksamma fall bör barnavårdsnämnden alltid begära att vederbörande företer läkarintyg, eventuellt intyg från psykiater. Vägrar han, riskerar han att ärendet avgöres till hans nackdel. Vidare står att läsa att väsentligt nedsatt syn eller hörsel hos någon av de tilltänkta fosterföräldrarna t. ex. kan vara ett svårt hinder för vederbörande att öppna god kontakt med och utöva erforderlig tillsyn av ett fosterbarn. Långvariga kroppsliga sjukdomar kan nedsätta vederbörandes krafter så att han eller hon svårligen orkar med vård och fostran av ett barn.

Socialstyrelsen ger enligt handikapprådet besked om att handikappad person med t. ex. ett stationärt handikapp, som bedömes själv eller med hjälp av annan kunna ge barnet tillfredsställande vård, ej skall utestängas från möjligheten att erhålla fosterbarn. Socialstyrelsens skrivning på dessa punkter ger dock en möjlighet till olika tolkningar av vad ett handikapp innebär och är på vissa punkter av diskriminerande karaktär. Att t. ex. syn- och hörselnedsättningar kan utgöra svåra hinder för vederbörande att öppna god kontakt med och utöva erforderlig tillsyn av ett fosterbarn måste starkt ifrågasättas. En undersökning i detta avseende måste hänföras till under-

sökningen om de personliga egenskaperna hos den sökande och ej ingå som en del under den sökandes hälsotillstånd.

Då de enskilda barnavårdsnämnderna tolkar de anförda formuleringarna olika, finner statens handikappråd det nödvändigt, att socialstyrelsen omarbetar sina Råd och anvisningar på detta område, och tillstyrker motionens förslag att socialstyrelsen får i uppdrag att informera barnavårdsnämnderna om att ett handikapp i sig självt inte får vara avgörande vid bedömning av en persons lämplighet att vara fosterförälder.

Vad beträffar den i motionen föreslagna skyldigheten för barnavårdsnämnd att, före avgörande av en fosterbarnsansökan från handikappad, infordra expertutlåtande rörande handikappet ur funktionell synpunkt vill statens handikappråd föreslå, att en sådan undersökning endast skall komma till stånd i de fall där barnavårdsnämnden ställer sig tveksam eller ämnar avslå en ansökan om fosterbarn från handikappad. Handikapprådet finner det önskvärt att barnavårdsnämnden i dessa fall inhämtar råd från socialstyrelsen innan ärendet avgörs. Socialstyrelsen i sin tur kan anlita olika experter för ett klargörande i en sådan ovan nämnd situation och skulle då också få en samlad erfarenhet av sådana ärenden.

Utskottet

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnets bästa måste vara den ledande principen för myndigheternas handlande i ärenden om placering av fosterbarn. Denna princip kommer även till uttryck i den av socialstyrelsen åberopade skriften »Adoption».

Enligt stadgandet i 7 § tredje stycket fosterbarnskungörelsen bör särskild uppmärksamhet vid utredning i anledning av ansökan om tillstånd att motta fosterbarn ägnas frågan huruvida sökande eller annan i hemmet boende lider av sjukdom, som kan komma att menligt inverka på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Enligt utskottets mening bör det vara till fyllest om barnavårdsnämnderna i tveksamma fall begär läkarintyg. En regel av denna innebörd finns i socialstyrelsens häfte »Råd och anvisningar nr 137 angående fosterbarnsvård».

Utskottet finner det mindre lämpligt med alltför detaljerade regler för placering av fosterbarn. Det bör enligt utskottets mening överlämnas åt vederbörande barnavårdsnämnd att med beaktande av gällande lagstiftning på området och med socialstyrelsens »Råd och anvisningar» som grund i varje särskilt fall bedöma de tilltänkta fosterföräldrarnas lämplighet. Det torde dessutom inte vara möjligt att utarbeta allmängiltiga anvisningar för placering av fosterbarn i familjer där handikapp förekommer. Utskottet förutsätter, att berörda organ informeras om att handikapp generellt inte skall vara hinder för att motta fosterbarn.

Slutligen vill utskottet erinra om att fosterbarnsutredningen enligt sina

direktiv skall kartlägga nuvarande former för och omfattning av fosterhemsverksamheten och i samband därmed pröva frågor, som rör upplysning och stöd i olika former till fosterföräldrar. Av motionärerna upptagna spörsmål är således redan under utredning och resultatet av utredningen bör avvaktas.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 268 och II: 302 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 mars 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller (s), Oscar Carlsson (s), Eric Peterson (fp), Yngve Persson (s), Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson* (s), Blomquist* (m), Svanström* (cp) och Ove Karlsson* (s);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp), Rimås (fp), Nilsson i Bästekille (m), fru Hörnlund (s), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Simrishamn* (s), Andersson i Örebro (fp), Hansson i Piteå* (s), fröken Åsbrink (s) och fru Joäng (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.